તા- / /19

ધોરણ -11 સંસ્કૃત (129)
વાર્ષિક પરીક્ષા

KANYA VIDYALAYA C.E.S.

કુલ ગુણ: 80 — 3 કલાક

[વિભાગ- A]

1 → વિકલ્પમાંથી ઉત્તર (દરેકનો 1 ગુણ) [08]

1 हस्तः
2 अयुग्मनेत्रः
3 अर्हत
4 दामिनी
5 क्षात्रधर्मः
6 शत्रुंजयः
7 मृगः
8 अग्निम्

→ रिक्तस्थानानि पूरयत (દરેકનો 1 ગુણ) [05]

9 अचेतनम्
10 नित्यः
11 कृतराज्यः
12 स्वपक्षं परपक्षं च
13 दर्शनीयम्

→ 'क' वर्गं सह 'ख' वर्गं योजयत [03]
(દરેકનો 1 ગુણ)

14 वेदाः श्रुतम्
15 कृशांग, दर्भकसावकम्
16 किन्नौ: कुटिलता

[વિભાગ- B]

→ ગદ્યખંડનો અનુવાદ (દરેકના 4 ગુણ) [08]
(ભાષા શુદ્ધિ, અનુવાદને ધ્યાનમાં રાખી ગુણ)

17. આ વિષમ પરિસ્થિતિમાં ઋષિઓ પ્રજાના રક્ષણ માટે પ્રવૃત્ત. વેનને દંડિત કરી મારી નાખ્યો - પૃથુને રાજગાદી પૃથુ દયાળુ ને ધાર્મિક - વેનના શાસનમાં પીડાયેલા પ્રજાજનો અભિષેક પામેલા પૃથુની પાસે ઉપસ્થિત.

18 દરેક માનવના જીવનમાં છ પ્રસંગો - આ છ પ્રસંગો આવે ત્યારે માનવ જેવો પ્રયત્ન તેવું વ્યક્તિત્વ - જેનું વ્યક્તિત્વ મહાન - તે જ મહાત્મા

અથવા

૧૪ કાલિદાસ તરત જ દોરડું બનાવવા પ્રયત્નશીલ - દોરડું - પાણીમાં મૂક્યું - પાણીમાં મૂકેલા દોરડા પર અગ્નિ - પાણીમાં રહેલું દોરડું જેમ જેમ આગ પકડતુ તેમ તેમ રાજાના સ્વરૂપમાં (ગદ્ય-16)

→ પદ્યખંડનો માતૃભાષામાં અનુવાદ (હરેકના ૫ ગુણ) [૧૦

૧૭ આ નાટ્ય ધર્મને, કીર્તિને, આયુષ્યને હિતકારક, બુદ્ધિને વધારનારું ને લોકોને ઉપદેશ આપનારું - એવું કોઈ જ્ઞાન નથી, કોઈ શિલ્પ નથી, એવી કોઈ વિદ્યા કે કળા નથી, એવું કોઈ યોગ કે કર્મ નથી જે આ નાટ્યમાં જણાતું નથી (પદ્ય. 7)

અથવા

૧૭ સમય આવ્યો ત્યારે આઠ મહિના ધરતીએ જે પાણીરૂપી દ્રવ્ય પીધું - તેને સૂર્યના કિરણો વડે છોડવાની શરૂઆત (પદ્ય-૩)
- જેમ વૃક્ષ તેમ પુત્ર - કલ્યાણકારી - વૃક્ષ વિના ઘર - તેમ પુત્ર વિના કુળ ફોગટ -

૨૦ હંસો જ્યાં પણ અથવા ક્યાંય પણ - હંસો ભૂમંડળના આભૂષણો - ખરેખર નુકસાન તો તે સરોવરોને - જેમનો હંસો સાથે વિયોગ.

૨૧. → ગદ્યખંડવાળી સંસ્કૃત પ્રશ્નોના સંસ્કૃતમાં ઉત્તર [૦૪
(હરેકનો ૧ ગુણ)

A વૃદ્ધ વ્યાઘ્ર!

B સ્નાત: કુશહસ્ત: સરસ્તીરે

C ભો ભો પાન્થા! ઇદં સુવર્ણકઙ્કણં ગૃહ્યતામ્

D યત્ ભાગ્યેન હતસ્સમ્ભવતિ

→ સમીક્ષ
૨૨ શકુન્તલા
બધા
ઈશ્વન
ભાવ
વાસ્તને
૨૨ હનુમાન
વિ
ભીમસેન
કદાપિ
તેના
આ
બનાવ
૨૩. મદન
કુમાર
હિમાલય
વ્યસ્ત
વસંતઋ
માળા
સંયમ
નીકળે
૨૩ પૃથ્વી
સ્થિતિ
કવી

વિભાગ - C

→ સમીક્ષાત્મક ટિપ્પણી (દરેકના ૩ ગુણ) [06]

૨૨ શકુન્તલાને ઓળખવામાં દુષ્યન્તને થયેલી દ્વિધા:

મહાકવિ કાલિદાસરચિત 'અભિજ્ઞાનશાકુન્તલમ્' જેવા પ્રશ્નો કોઈક પ્રકારનો, સંઘર્ષ - રાજા દુષ્યન્તમાં, દ્વન્દ્વ વિરહનો, ભાવ - વિસ્મૃતિને લીધે રાજા કોઈ ભાવ પ્રગટ થતો નથી - રાજાના મનની દ્વિધા - રાજાને મનને વલોવે -

અથવા

૨૨ હનુમાનના પાત્રની વિશેષતા:

વિશ્વનાથ કવિપ્રણિત 'સૌગન્ધિકાહરણમ્' વ્યાયોગ - ભીમસેન હનુમાનને વિસ્મયપૂર્વક - વાનરોનો આ પ્રકાર કદાપિ જોવામાં નથી - લોકો ગભરાટ વિરોધીની નિયત - તેના દીર્ઘ શું કારણ - ભીમસેન હનુમાન માટે કહે - આ પ્રાણીની ધૃષ્ટતા મારું ઈર્ષ્યું - ભીમસેનની વરીરૂપ વનવાસી આમાં ગભરાટ.

૨૩. મદનદહન પ્રસંગ: કવિકુલગુરુ કાલિદાસ રચિત 'કુમારસમ્ભવમ્' મહાકાવ્ય માં મદનદહન પ્રસંગ - હિમાલય પર શંકર તપમગ્ન - પાર્વતી પરિચર્યામાં વ્યસ્ત - કામદેવ સોંપાયેલું કાર્ય કરવા મગ્ન - વસંતઋતુ ઉપસ્થિત - પ્રભાવથી પાર્વતી શિવને કમળકાકડી માળા - કામદેવ સંમોહન બાણ - શિવનું વિચલિત થવું - સંયમ કેળવવો - શંકરે કામદેવને જોયા - ત્રીજા નેત્રમાંથી નીકળેલા અગ્નિએ કામદેવને બાળી નાખ્યા.

અથવા

૨૩ પૃથ્વીવાચક શબ્દો -

ભૂ:, ભૂમિ: અચલા, અનન્તા, રસા, વિશ્વમ્ભરા, સ્થિરા, ધરા, ધરિત્રી, ક્ષોણિ:, ક્ષિતિ:, વસુધા, ઉર્વી, વસુન્ધરા, પૃથિવી, પૃથ્વી, અવનિ

24 → ગદ્યસમીક્ષા (દરેકનો 1 ગુણ) [5 →

A. ફાલ્ગુનમાસસ્ય પૂર્ણિમાયામ્ ।

B. હિરણ્યકશિપુ: ।

C. હિરણ્યકશિપો: અસુરરાજસ્ય ।

D. પરમેશ્વરં ધ્યાયન્ બાલમયં વ્યવહારમ્ ।

E. દૈત્યરાજ: હિરણ્યકશિપો: ન રોચતે સ્મ ।

25 મંત્રપૂર્તિ [0

ધ્યેયં ગીતાનામસહસ્રં ધ્યેયં શ્રીપતિરૂપમજસ્રં
નેયં સજ્જનસઙ્ગે ચિત્તં
દેયં દીનજનાય ચ વિત્ત

[વિભાગ D]

→ ગુજરાતી પ્રશ્નોના ગુજરાતીમાં ઉત્તર [
(દરેકના 2 ગુણ)

26 વેલ વૃક્ષને વીંટળાય છે. ને વૃક્ષની ચારે તરફથી સરકે - દૃષ્ટિ નથી છતાં માર્ગ મળે માટે

27 વણજારા મેઘાડંબર - ચમકતા તેજવર્ણવાળું ને વાદળાના ગડગડાટવાળું

28 સંસ્કૃતમાં ચાર વેદ - નાટ્યની અંગભૂત પાઠ્ય, અભિનય, ગીત ને રસ- ચાર વેદોમાંથી માટે

29. વિવાહના માંગલિક મહોત્સવમાં એકત્ર થયેલા વિદ્યાર્થીઓના મહિમાવની મહેફિલને જોવાના કુતૂહલને કારણે.

30. દુર્ગંધ દૂર કરવામાં - દાહ કે ગરમીને શમાવવા માટે લેપનોની બાબતમાં

31 વૈદ્યને મળવા ગયા ત્યારે વૈદ્યએ ભોજનમાં ખાટા પદાર્થો ન લેવા - લેખકને 'ઢિંગું' શબ્દ ગળામાં ચોંટી ગયો જે જે વાનગી જોઈ તે ખાટી જ છે માટે.

C.E.S.

[બ → અર્થવિસ્તાર [03]

(ભાષાંતર : 1 ગુણ, સમજૂતિ: 2 ગુણ)

(પદ્ય-4)

* ભાષાંતર: શુદ્ધિ બે પ્રકારની. બાહ્ય ને અંતરની, માટી કે જળ વડે બાહ્ય ને ભાવનાની શુદ્ધિ આંતરિક

→ સમજૂતિ: પ્રસ્તુત શ્લોકાર્ધ 'દશકં ધર્મલક્ષણમ્' પદ્યપાઠમાં 'શૌચમ્' શીર્ષક આ શ્લોકમાંથી

મનુષ્ય બાહ્ય શુદ્ધિ તો કરે - અંતરની શુદ્ધિ એટલે વિચારોની, ભાવના શુદ્ધિ - અન્ય પ્રત્યે કોઈ પણ પ્રકારના દુર્ભાવનો ત્યાગ એટલે અંતરની શુદ્ધિ.

[વિભાગ. E]

[→ સંક્ષિપ્ત પરિચય (દરેકના 3 ગુણ) [06]

33. પંચતંત્ર: રચયિતા પં. વિષ્ણુશર્મા - ઉપદેશાત્મક કૃતિઓમાં પ્રાણીકથા નોંધપાત્ર - પ્રાણીકથાઓનો જૂનામાં જૂનો ગ્રંથ - રચનાકાળ ઇસ ત્રીજી સદી - પાંચ વિભાગ.

1. મિત્રભેદ:
2. મિત્ર પ્રાપ્તિ
3. કાકોલૂકીયમ
4. લબ્ધ પ્રણાશ
5. અપરીક્ષિત કારક

પશુકથાનો આશરો લઈ સમાજમાં પ્રવર્તતી ધાર્મિક માન્યતા, રીતી રિવાજો, કુરૂઢિઓ પર કટાક્ષ

<u>અથવા</u>

33. અથર્વવેદ: અથર્વ - થર્વ ધાતુ. સ્થિરતા કે ચિત્તની વૃત્તિઓના નિરોધરૂપ યોગનો ઉપદેશ - અથર્વ ઋષિએ મંત્રોનું દર્શન કર્યું માટે અથર્વવેદ નામ -

736 - સૂક્તો - 6000 મંત્રો

વિષય: રોગોની નિવૃત્તિના ઉપાયો કૃષિ - પશુપાલન રાજશાસન - બ્રહ્મવિદ્યા - માતૃભૂમિ ગૌરવ - 'સામાન્ય જનતાનો વેદ'

૩૪ અભિજ્ઞાનશાકુન્તલમ્ – કાલિદાસ રચિત સાત નાટકોમાં શ્રેષ્ઠ નાટક – શકુન્તલા ને કણ્વ મુનિ પાલક પુત્રી તરીકે ઉછેર – ઋષિની અનુપસ્થિતિમાં જવાબદારી શકુન્તલાને સોંપી – દુષ્યન્ત આશ્રમમાં રોકાયા – બંને વચ્ચે પ્રણય – ગાન્ધર્વ વિવાહ – દુર્વાસાનો શાપ – દુષ્યન્તને શકુન્તલાનું વિસ્મરણ – વીંટી મળતા યાદ –

અથવા

૩૪ દૂતવાક્યમ્ – મહાકવિ ભાસ રચિત – એકાંકી – મહાભારત પર આધારિત – કૃષ્ણ પાંડવોના દૂત તરીકે કૌરવો પાસે – પોતાને પુરુષોત્તમ નારાયણ – ગુસ્સે થયેલો દુર્યોધન ઊભા નહીં કૃષ્ણનું અપમાન કૂપ્યા બજાવવું – પોતે જ અકસ્માત ઊભા થવું – કૃષ્ણનું વિરાટ રૂપ સુદર્શન ચક્ર ધારણ – સભાનો ત્યાગ.

૩૫. સિંહાવલોકનન્યાય: જંગલના રાજા ગણાતા સિંહ આગળ ચાલે ત્યારે પાછું વાળીને જોવે – બોધ: માણસે આગળ વધવું ભલે આગળ – પણ ક્યારેક પાછા વળીને જોવું. વિદ્યાર્થીનું ઉ.દા. [૦૨

૩૬ 'દેહલીદીપકન્યાય': [૦૨

૩૭ 'રૂપક' અલંકાર [૦૨

૩૮ 'તોટકમ્' છન્દ [૦૨

૩૯ આચાર્ય કૌટિલ્ય, ચાણક્ય અથવા વિષ્ણુગુપ્ત [૦